

МТС маннайгы директора

И. Е. ВИНОКУРОВ ТӨРӨӨБҮТЭ 100 СЫЛЫН КӨРСӨ

История биір умнуллубат бәлиэ кэмэ—маннайгы пятилетка сыллара. Ыраах Саха сириг хамначчыт, бадагы дьонноро саҥа олох тутуутугар түмүүлээхтик, үөрүү-көтүү аргыстаах таһаарыылаахтык үлэлээбиттэрэ. Үүнүү-сайдыы дьоллоох кэмэ этэ.

Саҥа тэриллит колхозтарга Советскай государство көмөтө сыл аайы күүһүн испитэ. 1931 сыллаахха дойдуну индустриализациялааһын былаана ситиһилээхтик туолан иһиттэ уонна пятилетка бастакы икки сылын соруудахтарын аһара толоруу Советскай государство колхозтарга онгоруу көмөтүн 1930 сыллааҕар лаппа улаатыннарарыгар кыагы биэрбитэ.

Урут тэриллит МТС-тары киллэрбэккэ туран, 1931 сыллаахха 1046 саҥа МТС-тар тэриллиттэрэ. Тыл хаһаайыстыбата 120 тыһынча тракторы, 7 тыһынча таһааҥа тийэр автомобилы ылбыта. 1931 сыллаахха Саха сиригэр Нам уонна Өлүөхүмэ оройуоннарыгар бастакы МТС-тар тэриллиттэрэ.

Намнаагы МТС 1931 сыллаахтан үлэтин саҥалаабыта. 22 «Фордзон» трактордары атырдыах ыйыгар ылбыта. Очотообуга аналлаах үөрэхтээх кадрдар суохтара. Ону салаата атын сиртэн көрдөспөккө, барытын олохтоох дойдулаах дьонтон, оройуонун иһиттэн булумута.

Саҥа тэриллит МТС бастакы директорунан оҕо элэр сааһыгар өр сылларга бэлгилэргэ хамнаах сымдыгыт, Советскай былаас сылларыгар салайар үлэлэргэ тахсан үлэлээн эрэр Нам биір бастыҥ уола Илья Егорович Винокуров 1931-1933 сылларга үлэлээбитэ. Ити кэмгэ 35-37 сааһыгар сымдыара. Төрөөбүт Намын оройуонун сириг-дойдугун дьонун-сэргэтин үчүгэйдик би-

лэр буолан, МТС тэриллитинэн сибээстээн тахсыбыт саҥа уустук болпурдоустары: МТС базатын тэрийини, кадрлары бэлэмизээһини, колхозтарга производственик-хаһаайыстыбаннай былааннары онгорууну уһаппакка, сөптөөхтүк кэмигэр быһааран испитэ.

МТС Куһаҕан Ыал нэһилиэгин баайын, үөрэхтээгин Ядрихинский Гаврил (Атыһыт Хабырыс) дьыһитигэр хонтуораланаан, олбуоругар, сарайдарыгар уонна ыскилааттарыгар базаланан үлэтиг саҥалаабыта. МТС-ка кэлбит трактордары түргэниик үлэлэтэн, туһанар сымалтан 1931 сыллаах сайын кылгас болдьохтоох курстары аһар. Колхозтартан үгүстэрэ сүүрбэ саастарыттан саҥа тахсан эрэр эдэркээн уолаттар уонна кыргыттар, барыта 24 ыччат трактористтар курстарыгар кириэн үөрэнэлэр. Киһилэртэн 18-тара тракторга үлэлиир быраабы ылбытара.

Олор ортолоругар бааллара: Николай Яковлев, Иван Иванов, Роман Игнатьев, Афанасий Охлопков, Дорофей Устинов, Ион Кулаковский, Анна Атакова, Матрена Попова, М. Софронова, Игнатий Обутов, Степан Макинов, Герасим Христофоров, Семен Эверстов уо.д.а.

1931 сыл от-ыйын 20 күнүнээки түмүгүнэн Нам оройуонугар 68 табаарыстыбалар уонна артыаллар бааллара. 1152 хаһаайыстыба холбонмута. Ол аата нэһилиэгинээ 25,3 бырыһыана. МТС 21 артыалы хабаан үлэтин саҥалаабыта. Олохтоох элэр ыччат аан бастаан трактордары уруулаан, колхозтарга тахсан үлэлээн, саҥа олох күүстээх көлөтүн дьонго көрдөбүтэ.

Колхозка кирииттэн тутуна сымдыгыт бытархай бааһынайдар, МТС тэриллэн, колхозтарга трактордар тахсан үлэлиилэрин кытта,

ону көрөн, сөбөн-махтайан туран, колхозка кирииллэрэ күүһүрбүтэ, холбонуктааһын түргэн тэтиминэн барыта, 1932 сыллаахха бытархай хаһаайыстыбалар 45,9 бырыһыаннара; 1933 сыллаахха 55 бырыһыаннара колхозтарга кирибиттэрэ. МТС 45 трактордаммыта уонна тыл хаһаайыстыбтын элбэх холбонор массыаналара кэлбиттэрэ. МТС тракторнай парката үс сыл иһигэр икки төгүл улааппыта.

МТС күүһүнэн 21 колхозка 3434 гектар иһини сирэ оҕоһуллубута. Оройуон колхозтарын иһыаларын 64 бырыһыана МТС күүһүнэн иһыллыбыта. Үс сыл иһинэн 70-ча трактористтар үөрэнэн тахсыбытара. Бастакы трактористтар нэһилээ ааҕар, суруйар начальнай үөрэхтээх үлэһит ыччаттар этилэр. Аналлаах үөрэхтээх специалисттар суохтарын саҥана сүрэхтэрин баҕатынан уонна мындыр өйдөрүнэн араас техниканы чинчийэн хасыйан үөрэммиттэрэ.

Киһилэр инженер, да, механик да ороолун толороллоро, үлэ онгоруу таһаарытын лаппа үрдэтэри ситиспиттэрэ. Бастакы трактористтартан техникада дьобурдарынан ордук биллэн тахсыбыттара: Афанасий Охлопков, Дорофей Устинов, Герасим Христофоров, Роман Игнатьев, Семен Эверстов, Игнатий Обутов. Трактор алдыаммыт чаастарын бэйэлэрэ иһэрлэн, сагалыы уулларан, кутан онгороллоро.

МТС бастакы тракторист-кыргыттары: Анна Атакова, Матрена Попова, М. Софронова олус бэринилээхтик, кыһаллан-мүһэллэн үлэлээбиттэрин көрбүт дьон бары сөбөн-махтайан хайбаабытара. Ити кэмгэ дьон хайбалын көрдөрөн «Тырактарыс Матырыас» дьэн ырыаны айбыттара. Оройуон, республика үрдүнэн биһирээн туран, үгүстүк ылыллылар. Ырыа дьиниэхэ геро-

йа—Ботун нэһилиэгин кыһа, бастакы трактористка Матрена Попова этэ.

Бастакы трактордар тахсаннар колхозтар хонууларыгар үлэлиилэрин, саҥа олох күүстээх көлөтүн дьонноруот сөбөн-махтайан көрсөрө. Ону көрдөрөн, поруот ырыаһыта Василий Николаевич Попов (Бөчөөх) бу курдук хойуйан турар:

«Арт-татай оҕолор,

Аһыгы үйэ абаһа

Аһыс да буолар эбит.

Иһэ сирин титирэтэр.

Киһи халлааны сатарытар,

Диринг иһиргээр тыастаах,

Кутаа уот тыһынаах,

Итин бензин аһылыктаах,

Тымныы кыраһыын утах-

таах,

Улуу собуоттарга уһаа-

рыллыбыт,

Уончалыы булуугу сослут,

Улуу трактор көлөлөммүт-

тэр».

Бастакы пятилетка сылларыгар МТС саҥа миэстэбэ—кэһинки «Сельхозтехника» дьэн ааттаран сиргэ базаланарга анаан саҥа улахан тууулары ыһыныы саҥалаабыта.

Саха сириг биір биллэр партиянай уонна государственнай деятелэ Илья Егорович Винокуров төрөөбүт Намыгар бастакы МТС директорунан үлэлээн, ыһыппат үлэтин туһунан кылгастык абыннаахха, итинниик. Ити кэмгэ киһи барыта дойду туһугар, поруот туһугар дьин хара күүстэрини турунан, таһаарыылаахтык үлэлииллэрэ. Ону билгини туора сото сатаан, хараардар сыһа—олоҕо суох.

Бар-дьонум, Илья Егорович Винокуров үтүө холобурун тутуһун, Нам аатын түһэн бизиримэн, таһаарыылаах, айымнылаах үлэни үрдүктүк тутун!

Роман КУТУКОВ,
үлэ ветерана.